
Etymologiae - Etymologiarum libri viginti

Autor:

Data de publicació: 12-10-2014

Etymologiarum libri viginti és una enciclopèdia que Isidor de Sevilla (560-636) va escriure cap al final de la seva vida. El llibre té 20 llibres i 448 capítols (unes 100.000 paraules). Extremadament popular a tota l'Edat Mitjana, amb més de 1.000 manuscrits conservats, encara es reeditarà al Renaixement, on hi va haver més de deu edicions entre 1470 i 1580.

Tot i que Isidor era bisbe, el seu pla no està influenciat per la religió. Les fonts consultades, valorades en 154, són exclusivament llatines, però també es despeixen d'autors pagans (Virgil, Ciceró, Caton, Varron, Horaci, Catulle, Juvénal, Martial, Ovidi, Srestius, Salluste, etc.) com de cristians — Jeroni, Ciril d'Alexandria, Zèbe de Cesarea, Teòfil.

Pàgina d'Etymologies, manuscrit carolíngia del segle VIII, Brussel·les, Biblioteca Reial de Bèlgica.

Etymologiarum libri viginti és una enciclopèdia que Isidor de Sevilla (560-636) va escriure cap al final de la seva vida. El llibre té 20 llibres i 448 capítols (unes 100.000 paraules). Extremadament popular a tota l'Edat Mitjana, amb més de 1.000 manuscrits conservats, encara es reeditarà al Renaixement, on hi va haver més de deu edicions entre 1470 i 1580.

Tot i que Isidor era bisbe, el seu pla no està influenciat per la religió. Les fonts consultades, valorades en 154, són exclusivament llatines, però també es despeixen d'autors pagans (Virgil, Ciceró, Caton, Varron, Horaci, Catulle, Juvénal, Martial, Ovidi, Srestius, Salluste, etc.) com de cristians — Jeroni, Ciril d'Alexandria, Zèbe de Cesarea, Teòfil.

Primera edició impresa de 1472 (de Guntherus Zainer, Augsburg), portada del llibre 14 (terra i partibus), il·lustrada amb una targeta T.

Sant Isidor de Sevilla

Sant Isidor deu molt a les traduccions del grec de Boeci Celi Aurelià, traductor llatí i intèrpret d'autors grecs entre els quals destaquen Asclepiades Bitini i Sorà d'Efes el Jove, és la font principal de la part del quart llibre que es dedica a la medicina. Lactanci és l'autor més extensament citat en el llibre onzè, dedicat a l'home. Els llibres dotzè, dècim tercer i desena cambra es basen en els escrits de Plini el Vell i Gai Juli Solí. El pla general de l'obra sembla haver-se basat en els Prata de Suetoni, avui perduts (es tractava d'una història natural).

La difusió i influència de les Etimologies va ser enorme i el seu autor va merèixer l'admiració d'intel·lectuals de la talla de Beda el Venerable o Tomàs d'Aquino Dante Alighieri, en la seva Divina Comèdia escrita al segle xiv, ho va incloure en la quarta esfera del Paradís, com un dels dotze savis de l'Església: Vede oltre fiammeggiar l'ardente spiro d'Isidor, di Beda e di Riccardo (cant X, 130-131).[1]

Malgrat la condició de bisbe de sant Isidor, la seva obra conté abundant informació sobre el ja extingit món pagà, sobre els seus déus i costums, sense eliminar-los per la seva condició poc d'acord amb els principis cristians, la qual cosa dóna encara més valor a la compilació realitzada per Isidor.

Contingut

Llibre Títol llatí Equivalent

I

Trivium: de grammatica

Trivium: la gramàtica (inclosa la mètrica)

II

Trivium: de rhetorica et dialectica

Trivium: la retòrica i la dialèctica

III

Quadrivium: de quattuor disciplinis mathematicis

Quadrivium: les matemàtiques, geometria, música, i astronomia

IV

de medicina

La medicina i les biblioteques

V

de legibus et temporibus

El dret i la cronologia

VI

de libris et officiis ecclesiasticis

Llibres eclesiàstics i els oficis

VII

de deo, angelis et sanctis

Déu, els àngels i els sants: jerarquies del Cel i la Terra

VIII

de ecclesia et sectis

L'Església i les heretgies (de les més modernes del seu temps en cita no menys de seixanta-vuit)

IX

de linguis, gentibus, regnis, militia, civibus, affinitatibus

El llenguatge, els pobles, els Regnes, les ciutats, i els títols oficials

X
de vocabulis
Les etimologies

XI
de hominibus et portentis
L'home i els monstres

XII
de animalibus
Les bèsties i els ocells

XIII
de mundo et partibus
Cosmografia: El món i les seves parts

XIV
de terra et partibus
Geografia física

XV
de aedificiis et agris
Arquitectura i topografia: els edificis públics i les avingudes

XVI
de lapidibus et metallis
Mineralogia i metal·lúrgia: les pedres i els metalls

XVII
de rebus rusticis
Agricultura

XVIII
de bello et ludis
Terminologia de la guerra, la jurisprudència i els jocs públics

XIX
de navibus, aedificiis et vestibus
Els vaixells, les cases i els vestits

XX
de domo et instrumentis domesticis
Les provisions, utensilis domèstics, agrícoles i els mobiliaris

Primera edició impresa. Incunable (Augsburg, Guntherus Ziner, 1472). Títol de la pàgina del capítol 14 (De terra et partibus), amb mapa de T en O.

Mètode

Fonts

L'etimologia és el cor del pensament precientològic d'Isidor. En això, aquest últim no forma part d'una tradició molt antiga, sota la qual l'etimologia donaria el veritable significat d'una paraula i revelaria el caràcter intrínsec del que designa una paraula. Al segle II aC, Apol·lodore d'Atenes i Apol·lodore d'Ixion van escriure tractats sobre la qüestió. A Roma, el coneixement etimològic es va desenvolupar al mateix temps que la recopilació d'enciclopèdies². Varron, a més de les seves obres enciclopèdiques, va dedicar diversos capítols del seu llibre *De lingua latina* a etimologia, però aquests es perden i és dubtós que Isidor hi tingués accés.² Amb l'excepció de la medicina, després del segle I, hi va haver un declivi en la investigació original a Roma, i les obres enciclopèdiques estaven més interessades a definir termes que a descriure els fonaments teòrics de la ciència o el funcionament de les tècniques.³ A partir d'obres anteriors, Isidor té accés, especialment indirectament, a obres que poden retrocedir fins a 800 anys abans que ell.⁴

Exemples

Aquest mètode etimològic pot sorprendre. Com a exemple, escriu que la gent dels saxons van ser cridats perquè són la raça més dura i valenta dels homes (*durum i validissimum gènere hominum* (IX, 2, 100)). La proximitat de les paraules saxo ("saxona") i saxum li permet identificar la qualitat essencial dels saxons el nom dels quals es derivaria de la paraula "roca".

Tot i que Isidor no és tan ingenu com per acceptar explicacions populars boig, s'adhereix a un mètode etimològic que procedeix per aproximacions i combinacions de paraules segons sigui necessari. Així és com analitza el nom de l'ós basat en un famós vers llatí:

Es diu que l'ós (*ursus*) és tan nomenat per la forma en què entrena als seus joves amb la boca (*ore suo*), gairebé orsus. Es diu que genera petits sense forma que neixen com trossos de carn, que la mare es transforma en extremitats llepants. A partir d'aquí això [a] el següent: "L'ós forma amb la seva llengua el petit que ha pare." Però la raó és un part prematur. Com a màxim, l'ós dona a llum el trentaè dia; aquesta gestació curta produeix éssers sense forma^{5,6}

Una obra recopilada

El llibre també se centra en proporcionar dades completes i pràctiques. Així, el Llibre I, que tracta de la gramàtica, detalla la naturalesa de les paraules de la llengua i enumera en el capítol 21 els diversos signes utilitzats per a la correcció i anotació de manuscrits: separació de paràgrafs, cucs a intercanviar, passatge interpolat, bell passatge, impropiació, etc.⁷

Aquesta síntesi de coneixement antic també incorpora dades de la Bíblia. Així, el Paradís Terrenal està degudament situat en el Llibre XIV, en l'apartat on parlem de la geografia d'Àsia⁸. Isidor assenyala que el terme paradís grec es tradueix com jardí en llatí, i es diu Edèn en hebreu, que significa delícies.

Fidel a la seva missió com a compilador, Isidor prefereix descriure el món a través dels autors que ha llegit en lloc de des de la seva pròpia experiència. Així, quan es tracta dels tipus de pergami, en lloc de dependre del seu scriptorium, copia el que Plini vadir. Les pràctiques que ell descriu com a "comunes" poden referir-se a l'època de les seves fonts, diversos segles abans. Les seves descripcions d'Espanya i fins i tot sevillans són esbojarrades i de tipus llibre⁹.

Actitud crítica

Isidor és crític amb certes supersticions¹⁰. Així, rebutja la creença que la presència de la pota d'una tortuga en un vaixell podria retardar la seva carrera¹¹. De la mateixa manera, nega qualsevol poder predictiu l'astrologia i els horòscops: "Aquests horòscops són innegablement contraris a la nostra fe i han de ser ignorats pels cristians¹² ». Referint-se a l'antiga pràctica dels auguris, en vigor a l'antiga Roma, Isidor ho rebutja, dient que "seria un pecat creure que Déu confiaria el seu consell als corbs¹³ ».

Isidor recorre a la teoria de l'evherisme pel que fa als déus de la mitologia romana: són simplement homes excepcionals que, després de la seva mort, eren objecte d'un culte¹⁴. En aquest mateix capítol, rebutja la tradició que els noms dels déus eren al·legories del món físic: Cronos per temps, Neptú per l'aigua, i així successivament¹⁰.

En la secció sobre monstres, capítol (XI), Isidor enumera una sèrie d'espècies que els exploradors de l'època afirmaven haver sentit parlar durant els seus viatges a terres llunyanes. Hi hauria cynocephalus i ciclops a l'Índia; a Líbia hi viurien els Blemmyes, homes sense cap, amb ulls i boca a l'esquena; en altres llocs, trobaríem homes sense nas, altres amb un llavi inferior tan gran que pot cobrir la cara i protegir-lo del sol, etc.¹⁵ Isidor informa d'aquestes dades en un lexicògraf meticulós, sense decidir sobre la seva existència, dient només que algunes persones creuen aquestes coses. No obstant això, rebutja l'existència de moltes criatures mitològiques, com els Gorgons, les sirenes, el gos Cerberus, etc.

La importància d'aquest llibre

Al segle vii, quan el món antic estava en agitació i la religió cristiana havia arribat a una posició dominant, hi va haver debat sobre si continuar estudiant i transmetent el coneixement dels pagans. Agustí d'Hipòpotam havia decidit la qüestió en el seu tractat *De Doctrina Christiana* per "animar els cristians a aprofitar les ciències transmeses a ells per l'antiguitat secular, per conèixer-los per posar-los al servei d'una cultura adequadament cristiana, per ser educats prou com per aconseguir una millor interpretació de la Sagrada Escripura, de la Paraula de Déu¹⁶. Isidor confia en aquesta autoritat per construir la seva enciclopèdia. A causa de la seva formació i notable biblioteca, va tenir accés directe a la cultura antiga. Volia salvaguardar aquest llegat per a les generacions futures.

La seva obra va tenir un gran èxit i "va contribuir en gran mesura al manteniment, des de l'antiguitat fins al Renaixement, la supervivència del patrimoni humà format pel coneixement dels antics [...] Va fundar les regles del gènere enciclopèdic, ja que aquest viurà a l'Edat Mitjana¹⁷». Nombroses còpies manuscrites dels orígens es van fer a l'Edat Mitjana a Espanya, França i Itàlia, testimonis de l'interès per aquesta obra¹⁸.

LlibreTítol llatíEquivalent¹⁹

I
De grammatica (de grammatica)
Gramàtica

li.
retòrica i dialèctica
Retòrica i lògica

lii.
de quattuor disciplinis mathematicis
Aritmètica, geometria, música i astronomia

lv
per medicina
Medicina

v
legibus i temporibus
Lleis i cronologia

Preu per nit
de libris i officiis ecclesiasticis
Llibres i serveis eclesiàstics

vii
deo, angè angelis i sanctis
Déu, àngels i sants

viii
eclesia i sectis
L'Església i les Sectes

Ix
linguis, gentibus, regnis, milícia, civibus, affinitatibus
Idiomes, nacions, regnes, exèrcit, ciutadans, pares

X
Preuo o poc a prop de Vocabulis
Etimologia: Del l'os-

Xi
hominibus i wearis
Homes i monstres

Xii
Animalibus (A prop de Animalibus)
Zoologia

Preu mundial
mundo i partibus
Cosmografia

Xiv
terra i partibus
Geografia física

Xv
aedificiis i agris
Arquitectura i topografia

Preuo
lapidibusos i metallis
Mineralogia i Metal·lúrgia

Preuo
Rebus rusticis (rebus rusticis)
Agricultura

Preuo o poc
bello i ludis
Ciència militar i jocs

Preuenyes
navibus, aedificiis i vestibus
Vaixells, edificis i roba

Segle XX
domo i instrumentis domesticis
Provisions alimentàries i estris per a la llar

Referències

R. Collison, Enciclopèdies: la seva Història al llarg de les edats, Nova York i Londres, Hafner, 1964, p. 34.

^ Revenir plus haut en :Ha i b Barney et al. 2006, 11 (anglès)

Barney et al. 2006, pàg.

Barney et al. 2006, 13 (anglès)

Bernard Ribémont, El llibre de propietats de les coses, Stock, 1999, p. 11. Aquesta antiga creença ha sobreviscut en la frase popular un ós malvat per referir-se a un individu mal educat. La Fontaine parla d'un ós mig en la seva faula L'Ós i el Jardí Amateur.

Vegeu el simbolisme de l'ós a principis de l'Edat Mitjana Europea.

Llegir en línia [arxiu]

Llibre XIV. Des d'Àsia [arxiu]

Barney et al. 2006, pàg.

^ Revenir plus haut en :Ha i b Barney et al. 2006, 19 (anglès)

XII, 6, 56 (la) "Tradunt aliqui, quod incredibile est, tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia"

III, 71, 38 (la) "Observacions horum igitur signorum, gens vel, vel cetera superstitiosa, quae se ad cognitionem siderum coniungunt, id est ad notitiam fatorum, i fidei nostrae sine dubitatione contraria sunt, sic ignorari debent a Christianis, ut nec scripta esse.

" Magnum nefas haec credere ut Deus consilia sua cornicibus mandet.

VIII, 11, 29.

Barney et al. 2006, pàg.

Y. Lefèvre, "El Liber Floridus i literatura enciclopèdica a l'edat mitjana", Liber Floridus Colloquium, Gant, Story-Scientia, 1973. Modifica la puntuació:

Y. Lefèvre, 3.

Reydellet 1966, 383 i seguir.

Brehaut 1912 pàg.

Vegeu també

Bibliografia

Etimologia: Del prefix re- i el seu al voltant de 630), com., París, Les Belles Lettres, Llibres II (1983), III (2009), IX (1984), XI (2010), XII (1986), XIV (2011), XVI (2012), XVII (1981), XX (2010, 176 pàg.)

(la) Opera omnia, París, 1580 (Disponible a Google Llibres [arxiu]. Etimologiae ocupa les primeres 132 pàgines d'aquest volum in-folio de 722 pàgines impreses en dues columnes.)

Isabelle Draelants, "Enciclopèdies medievals i lapidaris", Documents d'Investigació Medieval, Vol. 16 "La recepció d'Isidor de Sevilla durant l'Edat Mitjana Tardana (XIIe-XVe s.), 2008 (Llegir en línia [arxiu])

(ca) Ernest Brehaut, "Un encyclopedista de l'edat fosca: Isidor de Sevilla" , Estudis d'història, economia i dret públic, Nova York, Universitat de Colúmbia, vol. 48, n 1, 1912 (Llegir en línia [arxiu] [PDF])

(ca) Stephen Barney, W. J. Lewis, J. A. Beach i Oliver Berghof, Les Etimologia d'Isidor de Sevilla, Cambridge, Cambridge University Press, 2006

Marc Reydellet, "La propagació dels orígens d'Isidor de Sevilla a l'Edat Mitjana Alta", Mescles d'Arqueologia i Història, t. 78, 1966, p. 383-437 (Llegir en línia [arxiu])

Enllaços externs

(la) Etymologiarum libri a Wikisource.